

A MAGYAR HOLOCÉNSZTRATIGRÁFIA RÉGÉSZETI DOKUMENTÁCIÓS PONTJAINAK RÉTEGTANI ADATAI

BÁCSKAY ERZSÉBET

A közlemény célja, hogy felhívja a figyelmet a régészeti adatok felhasználásának lehetőségeire a földtan területén. 15 alföldi régészeti lelőhely (a neolitikus *Körös-kultúra*, a középső neolitikus *alföldi vonaldíszes kultúra* és a késő-neolitikus *tiszai-kultúra* telepei) rétegtani adatait tartalmazza, a rétegek abszolút kor- (C^{14}) -adatainak feltüntetésével. Míg a neolitikus lelőhelyek elterjedésének vizsgálata arra enged következtetni, hogy a legkorábbi holocén-kori települések már az újholocénben keletkeztek, az újholocénen belül a fiatalabb rétegek pontosabb korának meghatározása már sokkal nehezebb. Ennek ellenére is megállapítható, hogy a lelőhelyek körzetében a legrégibb neolitikus rétegek (az i. e. VI. évezred végén) az ottani humuszképződés legkorábbi ill. idősebb szakaszával köthetők össze. A különböző öntési, szikes stb. rétegek pedig klimatörténeti ill. ősföldrajzi következtetések levonására is alkalmasak.

Míg a címben jelzett témán belül az 1978-as évi jelentésben az Alföld neolitikus lelőhelyeinek területi elhelyezkedését tekintettem át — adataimból arra a következtetésre jutva, hogy a tájon a neolitikus megtelepedés már minden bizonnyal újholocén kori — jelen közleményemben a legjobban és legsokoldalúbban dokumentált neolitikus lelőhelyeknek (1. ábra) a földtan, főleg a rétegtani térképezés számára kiindulási pontul szolgáló adatait gyűjtöttem össze.

A kb. 600 ismert lelőhelynek csak elenyészően kis töredékéről rendelkezünk geológiailag valóban felhasználható adatokkal. Ennek fő oka, hogy a holocén kultúrákkal foglalkozó régészet még nem alakította ki a földtannal, az őslénytannal stb. azt a szoros együttműködést, melyet a paleolitikus régészet már évtizedekkel ezelőtt megtett.

Ezért céлом csupán annyi, hogy a rétegtani adatokat a szükséges megjegyzésekkel együtt, az alábbiakban lelőhelyenként közöljem a vonatkozó legfontosabb irodalom és a kéziratok adattári anyag megjelölésével. Az egyes kultúrák relatív kora a rétegsorokból kitűnik, abszolút korukat a publikált C^{14} értékek alapján adom (KROLOPP E. 1978).

Tiszaigar-Csikóstanya (2. ábra 1.)

Az alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájának (középső-neolitikum) telepe.

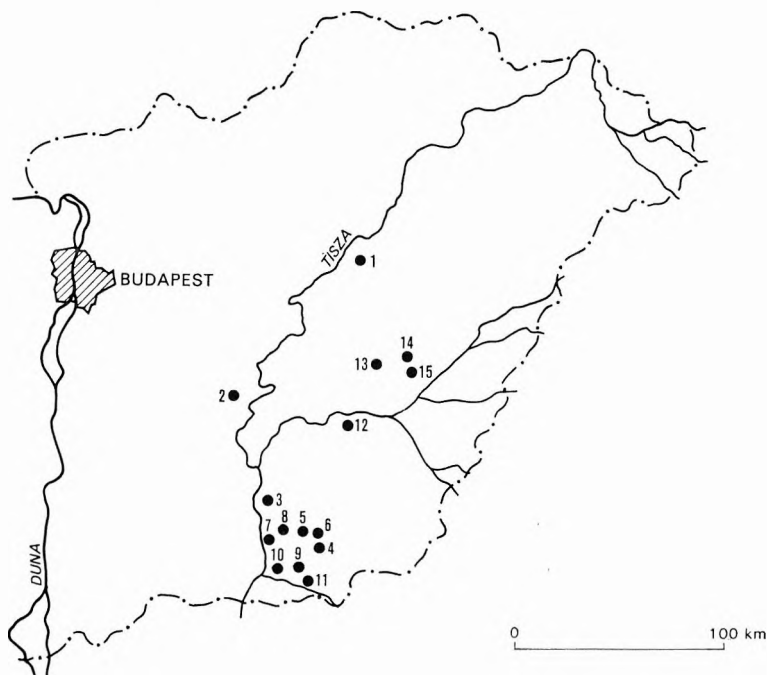
A lelőhely az Erdőmajortól DNy-ra levő 90 m-es magassági pont és a Tiszaigar — Tiszaórs közti országút tiszai hídfeje közti egyenes metszéspontjában van. A területet a Tisza holtágának egy morotvája veszi körül; a telep alig 100 m-re van a vízparttól.
R é t e g s o r (a kultúrréteg a mai felszíntől számítva 30 cm mélyen kezdődik):

30 — 110 cm Humusz, kultúrréteg (alföldi vonaldíszes), kora kb. 6200 B. P.

110 — 156 cm Humusz, steril (pre-vonaldíszes).

156 — cm „Agyagos, iszapos, tiszai homokréteg” (pre-vonaldíszes).

A lelőhelyet nem annyira rétegsora miatt közlöm, mint inkább azért, mert a holocénnel foglalkozó ősföldrajzi irodalomban többször is hivatkoznak rá (pl. CHOLNOKY J. 1907, SOMOGYI S. 1962). Már CHOLNOKY megjegyzi, hogy „ez a morotva (ti. az igari) különös figyelmünket érdemli, mert partján, Tisza-Igar nyugati végében nagy kiterjedésű prehisztorikus telep van, amely kétségtelenül még mint élő Tisza partján keletkezett. Esetleg tehát legalább egy-két századnyi biztonsággal időt is kaphatunk, amely a morotva korát mondja meg” (p. 438.). SOMOGYI S. viszont megállapítja, hogy „a kunsági nagy morotvák

1. ábra. Rétegtani adatokat nyújtó neolitik lelőhelyek az Alföldön.
A lelőhelyek nevét l. a 2. ábrán

Fig. 1. Neolithic sites yielding stratigraphic information
in the Great Hungarian Plain. For the site names, see Fig. 2

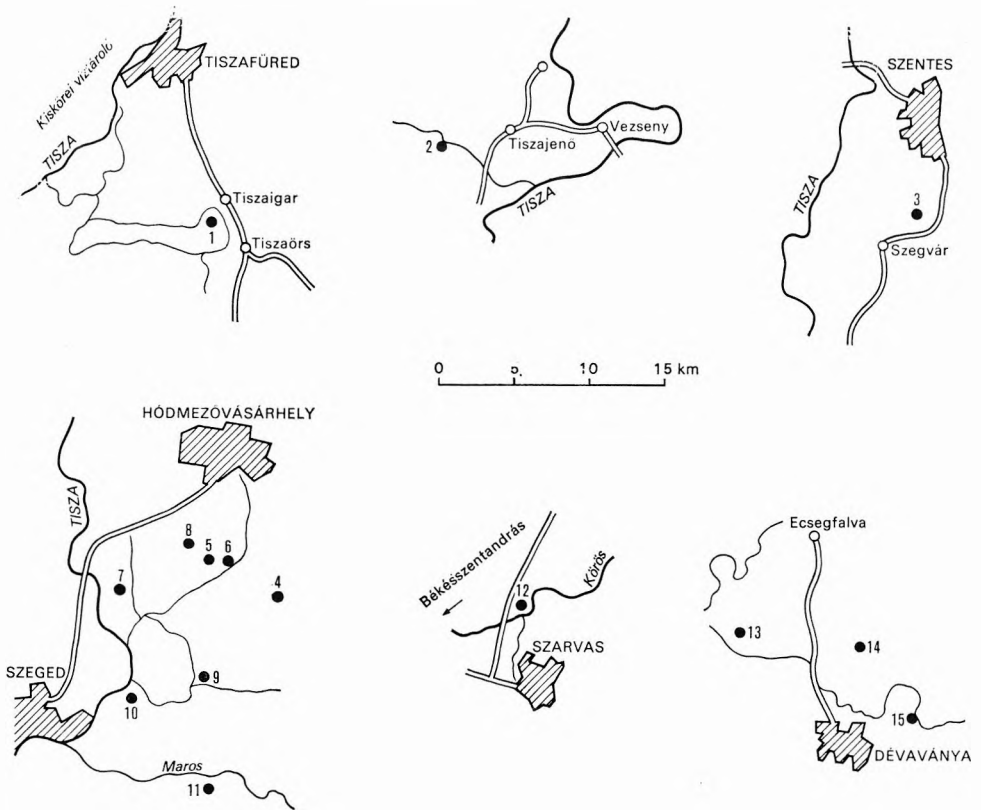
archeológiai leletektől igazoltan tölgyfázisbeliek” de a Tiszaigar menti nagy morotva „... a bükkfázis elejének emléke, a mai mederbe való bevágódást közvetlenül megelőző periódusból származik” (p. 197.). A fentiek alapján csak annyit mondhatunk, hogy a morotva menti legkorábbi megtelepedés itt is tölgyfázisbeli.

KOREK J. (1958–1959). MNM Adattárból: SZABÓ J. 243. T. III.

Tiszajenő-Szárazérpart (2. ábra 2.)

A Körös-kultúra (korai neolitikum) telepe.

A lelőhely a Szolnok–Kiskunfélegyháza közti vasútvonal jobb oldalán, Tiszajenő alsó vasútállomástól mintegy 2 km-re van ott, ahol a Szárazér beletorkollik a Körös-érbe.

2. ábra. A lelőhelyek vázlatos helyszínrajza

1. Tiszaigár-Csikóstanya, 2. Tiszajenő-Szárászpart, 3. Szegvár-Tűzköves, 4. Hódmezővásárhely-Gorza, Czunkor tanya. 5. Hódmezővásárhely-Kökénydomb, Kapocsi tanya, 6. Hódmezővásárhely-Kökénydomb, Kovács tanya. 7. Hódmezővásárhely-Kopáncs, Lenin Tsz., 8. Hódmezővásárhely-Kopáncs, Zsoldos tanya, 9. Maroslele-Pana, 10. Tápé-Lebő, 11. Deszk, 1. sz. olajkút, 12. Békésszentandrás, „Túl a Körös” dűlő, 13. Dévaványa-Simasziget, 14. Dévaványa-Atyaszeg, 15. Dévaványa-Simasziget

Fig. 2. Location chart of the sites

Rétegsor : 0–30 cm Humusz (poszt-Körös).
 30–60 cm Barnásszürke talaj, kultúrréteg (Körös-kultúra), kora kb. 6605–6260 B. P. közötti időszak II. fele.
 60– cm Világossárga agyag (pre-Körös).

SELMECZI L. (1968). MNM Adattárból: SELMECZI L. XXIII- 408/1967.

Szegvár-Tűzköves (2. ábra 3.)

A tiszai kultúra (késő-neolitikum) telepe.

A lelőhely Szegvár és a Sápalom között, a Kurca partján fekvő dombhát, az egykori Kontra-tó partján.

Rétegsor : 0– 50 cm Sötét humusz, sok löszsel, kevés ártéri agyaggal keverve, kultúrréteg (tiszai kultúra), kora kb. 5800 B. P.
 50– 80 cm Humuszréteg, steril (a tiszai kultúrával egyidős).
 80–140 cm Világosabb humusz, kultúrréteg (tiszai kultúra).
 140– cm „Altalaj” – löszös, agyagos föld (pre-tiszai).

CSALOG J. (1957a). MNM Adattárából: CSALOG J. 453. Sz. VII., XIX. 348/1968, 472. Sz. VIII., 454. Sz. VII., 356. Sz. VI.; KÖREK J. XVII. 272/1970.

Hódmezővásárhely-Gorzsa, Czukor tanya (2. ábra 4.)

A tiszai kultúrából kialakult késő-neolitikus csoport lelőhelye.

A telep Hódmezővásárhely határában, a gorzsa-i határrészen levő domb.

Rétegsor:

- a) — 40 cm Jelenkori humusz.
 40–139 cm Öntésagyag.
 139–149 cm Fekete iszapcsík, valószínűleg a Tisza elöntése.
 149–155 cm Öntésagyag.
 155–165 cm Fekete iszapcsík, valószínűleg a Tisza elöntése.
 165–200 cm Öntésagyag.
 200–230 cm Tömött, fekete, áradmányos iszap, „szűztaaj”.
 230–280 cm Sárga lösz, mely a dombhat közepét képezi.
- b) 0–80 cm Újkori beásásokkal kevert, bolygatott, kora- és késő-bronzkori, kora-vaskori és szarmata leletek, i. e. II. évezred – i. u. II. sz.
 80–180 cm Tiszai kultúra rétege, „őskori” és szarmata beásások, 5800 B. P.
 180–200 cm Tiszai kultúra rétege (5800 B. P.).
 200–230 cm Ebbe a rétegbe mélyedtek a tiszai kultúra gödrei (pre-tiszai).
 230–280 cm Pre-tiszai.

Mint ahogy a kétféle szempont szerint felvett rétegsorok párhuzamosításából kitűnik, nagyon valószínű, hogy a szarmata, kora-vaskori és bronzkori leletek is részben annak az öntésagyag-rétegnek a felső részében voltak, melyben a késő-neolitikus tiszai kultúra. Mivel az ásatási terület felszínközeli része 80 cm mélységig bolygatott volt, éppen a fiatalabb kultúrákat nem lehet pontosabban réteghez kötni, így csak annyit mondhatunk, hogy az öntésagyag képződésének valószínű vége (ha azt a korai vaskorra tesszük) kb. i. e. 800.

GAZDAPUSZTAI GY. (1963). MNM Adattárából: TOMPA G. XIV. 361/1961; GAZDAPUSZTAI GY. IV(23)1965, 49. H. I.; ZALOTAY E. 71. H. I.

Hódmezővásárhely-Kökénydomb, Kapocsi tanya (2. ábra 5.)

A tiszai kultúra telepe.

A lelőhely Hódmezővásárhely határában, a kopánesi ártérből kiemelkedő domb.

- Rétegsor: 0–40 cm I. kultúrréteg (tiszai kultúra).
 40–120 cm II. kultúrréteg (tiszai kultúra). Mindkét kultúrréteg kora kb. 5800 B. P.
 120–180 cm Fekete altalaj (pre-tiszai).
 180— cm Sárga, agyagos altalaj (pre-tiszai).

MNM Adattárából: KÖREK J. XIX, 249/1969.

Hódmezővásárhely-Kökénydomb, Kovács tanya (2. ábra 6.)

A tiszai kultúra telepe.

- Rétegsor: 0–25 cm Humusz (poszt-tiszai).
 25–100 cm Kultúrréteg (tiszai kultúra), kora kb. 5800 B. P.
 100–180 cm „Háborítatlan fekete föld, szűztaaj” — a tiszai kultúrával egyidős! Kora kb. 5800–5900 B. P.
 180— cm Sárgaföld (pre-tiszai).

Bár az ásató „háborítatlan”-nak írja le a fekete földet, valójában benne 175 cm mélyen (a felszíntől számítva) bolygatatlan sírt találtak, melynek ot-

tani léte — fekete, a környezettől el nem váló kitöltéséből ítélve — arra utal, hogy a fekete réteg már „kultúrréteg”, akkor is, ha egyébként leletmentes. Ahogy BANNER írja: „A temetés abban az időben történt, amikor az első települési nyomok a szűzföld nivójában keletkeztek.” (p. 56.) Így a lelőhelyen a fekete föld és a kultúrréteg határa a B. P. VI. évezred legelejére tehető.

BANNER J. (1930).

Hódmezővásárhely-Kopáncs, Lenin Tsz, Técsy tanyja (2. ábra 7.)

A Körös-kultúra telepe.

A lelőhely az ún. Csárpateleki úttól 250—300 m-re K-re levő természetes dombhát.
R é t e g s o r : 0—250 cm Humusz, barnás kultúrréteg (Körös-kultúra), kora kb. 6605—6260 B. P.
250— cm A domb alját képező tömött egységes, sárga agyag (pre-Körös).

MNM Adattárából: GAZDAPUSZTAI Gy. XII. 124/1966.

Hódmezővásárhely-Kopáncs, Zsoldos tanyja (2. ábra 8.)

A Körös-kultúra telepe.

A lelőhely a Kőkénydombbal szemközt, egy régi ér partján fekszik; a szabályozás előtt sziget lehetett.

R é t e g s o r : 0—55 cm Humusz, fekete, szarmata—népvándorláskori és középkori leletekkel (i. sz. II—XIV. sz.).
55—85 cm Erősen összeálló iszapréteg, koptatott piros színű cserepekkel, melyek „azt a látszatot keltették, hogy a víz ide-oda görgette őket”.
85—132 cm Kultúrréteg (Körös-kultúra), kora kb. 6605—6260 B. P.
132— cm Tiszta agyag, ebbe mélyültek a Körös-kultúra gödrei (pre-Körös).

A jelek szerint valamikor a Körös-kultúra ideje után, tehát legkorábban a B. P. VII. évezred végén, erős elöntés érte a területet. Mindenesetre, mivel egyrészt — bár a „piros színű cserepek” alapján nem lehet megnyugtatóan eldönteni, hogy azok milyen kultúrához tartoznak — a Körös-kultúrán kívül más őskori leletekről nem ír a közlemény, másrészt számottevő üledékképződés a leírás alapján nem lehetett az elöntés előtt, nagyon valószínű, hogy a szokatlan áradásra még a B. P. VI. évezred folyamán sor kerülhetett.

BANNER J. (1932).

Maroslele-Pana (2. ábra 9.)

A Körös-kultúra telepe.

A lelőhely Marosleletől ÉNy-ra kb. 3 km-re van, az egykori Bogdány-ér K-i partján, a Bogdány-ér és a szárazéri csatorna találkozásának közelében, egy magaslaton.

R é t e g s o r : 0—60 cm Humusz, Árpád-kori és újkori leletekkel, kora XI—XIII. sz.-tól az újkorig.
60—90 cm Humuszos, törmelékes kultúrréteg telepjelenségek nélkül (Körös-kultúra), kora 6605—6260 B. P.
90—110 cm Sárga altalajjal összemosódott humusz, kultúrréteg (Körös-kultúra), ennek a rétegnek az alján a kultúra gödrei még éppen csak kirajzolódtak.
110— cm Sárga altalaj (pre-Körös).

A lelőhelyen tehát a sárga altalaj és a humusz határán van a Körös-kultúra itteni megtelepedésének kezdete. A telep régészeti anyaga (a gödörkitöltések leletei) a Körös-kultúra több periódusát képviselik. Ezeknek időtartamát ma még nem tudjuk pontosan, de több évszázadra becsülhetjük, míg a telep egésze nyilvánvalóan ugyanabban a földtani korban van — mindez arra világít rá, hogy a holocén régészeti és földtani (talajtani, ősföldrajzi stb.) adatok korrelálásának módját még ki kell dolgozni.

TROGMAYER O. (1964).

Tápé-Lebő (2. ábra 10.)

A lelőhelyen két telep van, a Felsőhalmon a megtelepedés időtartama a Körös-kultúrától a korai rézkorig tartott, elsősorban az alföldi vonaldíszes kultúra szakálhádi csoportjának és a tiszai kultúrának a lelőhelye (középső-neolitikum — késő-neolitikum), míg az Alsóhalmon a tiszai kultúra és a belőle kifejlődő helyi korai kőrézkori csoport élt.

Jelenleg az egyetlen olyan publikált alföldi neolitikus lelőhely, melynek (és környezetének) részletes földtani vizsgálatát is elvégezték (TIMÁR L. in KÖREK J. 1958. pp. 132 — 133), bár ezen vizsgálatok jórésze a halmot körülvevő síkra terjedt ki, s végeredményben azt állapították meg, hogy a domb a pleisztocén végétől szigetszerűen emelkedett ki a környezetből. A domb közepét pleisztocén homokdűne képezi, „mely az emberi megtelepedés idején is felszíni vagy felszínközeli képződmény lehetett”, déli felén a pleisztocén végén vízilósz települt. „A déli oldal régészeti kutatóárkai a felszíni vízi csigás lösz alatt sárga kemény agyagot, a fúrások pedig ez alatt homokot tártak fel.” Sajnos a publikált ásatási megfigyelés ennél jóval kevesebb.

A lelőhely a Tisza — Maros összefolyásának szögében, Tápétól Ny-ra 3 km-re van egy kiemelkedésen.

R é t e g s o r :

- (Alsóhalom): 0 — 50 cm Humusz, fekete.
 50 — 70 cm Agyag, löszös, szikes, keményen összeálló, steril (poszt-eneolit) tehát a B. P. VI. évezred II. fele utánra tehető.
 70 — cm Kultúrréteg (tiszai kultúra), alatta kultúrréteg (Szakálhát-Lebő csoport) — a két kultúrréteg kora kb. 6100 — 5800 B. P.

TROGMAYER O. (1957), KÖREK J. (1958). MNM Adattárából: PÁRDUCZ M. — KÖREK J. 5. L. I.; BÁLINT B. — TROGMAYER O. 338. T. IV.

Deszk. I. sz. olajkút (2. ábra 11.)

A Körös-kultúra telepe.

A telep a deszk — klárafalvai út bal oldalán, a 13. km-kő magasságában levő dombon, az olajkút alapozásakor került elő.

- R é t e g s o r : 0 — 2. „ásónyom” (kb. 50 cm) Humusz (poszt-Körös).
 2. ásónyom (50 cm) — 210 cm „Szubhumusz”, kultúrréteg (Körös-kultúra).
 210 — cm Bolygatatlan agyagréteg (pre-Körös).

A feldolgozott lelőhelyek között az egyetlen, ahonnan C^{14} dátumot ismerünk (Bln-852: 6260 ± 100 ; 832/A: 6390 ± 100 ; 583: 6410 ± 120 ; 584: 6540 ± 100 ; 581: 6605 ± 100).

TROGMAYER O. (1967). MNM Adattárából: TROGMAYER O. V. 86/1968.

Békésszentandrás, „Túl a Körös” dűlő (2. ábra 12.)

A Körös-kultúra és a tiszai kultúra telepe.

Bár a lelőhely Békésszentandrás néven ismert, valójában Szarvas határában van, az arborétumtól É-ra 800 m-re, a Körös és a mezőtúri országút között, egy 1,5 m magas dombháton.

R é t e g s o r a lelőhely két pontján:

- a) 0–45 cm Humusz, fekete, benne elszórtan a tiszai kultúra cserepei (poszt-tiszai).
- 45–60 cm Humusz, barna, sok szemésés, löszös földet tartalmaz, kultúrréteg (tiszai kultúra), kora kb. 5800 B. P.
- 60– cm Sötétebb föld, nem annyira szemésés, mint a felette levő réteg, kultúrréteg (Körös-kultúra), kora kb. 6005–6260 B. P.
- b) 0–80 cm Humusz, fekete (poszt-tiszai).
- 80–110 cm Világosabb színű réteg, kultúrréteg (tiszai kultúra).
- 110–135 cm Sötétebb színű réteg, kultúrréteg (Körös-kultúra).
- 135– cm Löszös altalaj – „ennek a rétegnek az aljáról egy levéalakú, pattintott kőszköz került elő”.

A két neolitikus réteg szín-eltérése talán éghajlati különbséget jelez? A „levéalakú pattintott kőszköz” ismeretének hiányában nem lehet annak korát megmondani, de a bolygatatlanságot tekintve nem lehetetlen, hogy a „löszös altalaj” pleisztocén. [Itt említem meg, hogy LÁSZLÓ GY. (1967) Csongrád-Felgyőn, honfoglaláskori telep ásátásakor a 2. ásónyomban egy olyan kovaeszközt talált, melyet tipológiai megfontolásból és erősen kérdőjelesen a moustieri kultúrába sorolt.] A leletről még DOBOSI V. is ír (1975, p. 64). A csongrádi eszköz moustieri-nek való meghatározása ugyan túlzásnak tűnik, de mind ez, mind talán a békésszentandrás eszköz újabb adatokat szolgáltathat az Alföld kevéssé ismert paleolitikumához.

CSALOG J. (1957b). MNM Adattárából: CSALOG J. 402. B. V.

Dévaványa-Sártó (2. ábra 13.)

A tiszai kultúra telepe.

A lelőhely Dévaványától ÉNy-ra, Csudaballa és Kérsziget között, a Sártó-part fölől emelkedő Kovahalom és Szarka-tanya környékén van.

R é t e g s o r a lelőhely két pontján:

- a) 0–80 cm Humusz, ennek alsó szintjében kultúrréteg (tiszai kultúra, igen erős alföldi vonaldiszes elemekkel), kora kb. 5800 B. P. ill. ennél valamivel korábbi, B. P. VI. évezred legeleje.
- 80–350 cm Meszes, agyagos altalaj (pre-tiszai).
- 350– cm Homok (pre-tiszai).
- b) 0–50 cm Humusz (poszt-tiszai).
- 50–120 cm Kultúrréteg (tiszai kultúra).
- 120– cm Fekete réti agyag (a szövegben másutt „ártéri agyag”), ez volt az eredeti felszín (pre-tiszai).
- „alatta” Homokos sárga agyag (pre-tiszai).

KÖREK J. (1960, 1961). MNM Adattárából: KÖREK J. 104. D. III., I. 1960/39; KÖREK J. – BÉRECKY I. 160. D. III.

Dévaványa-Atyaszeg (2. ábra 14.)

A Körös-kultúra telepe.

A lelőhely a Dévaványától 6 km-re É-ra levő atyaszegi legelőn van.

R é t e g s o r : 0–30 cm Fekete, humuszos agyag, kultúrreteg, sok lelettel (Körös-kultúra).

30–60 cm Humuszos agyag, kevesebb lelettel, kultúrreteg (Körös-kultúra).

Mindkét kultúrreteg kora kb. 6605–6260 B. P.

60–90 cm Sárgásfekete szikes föld.

90– cm Sárga szikes agyag.

MNM Adattárából: KÖREK J. 24. D. I.

Dévaványa-Simasziget (2. ábra 15.)

A Körös-kultúra és a tiszai kultúra közti időszakot képviselő telep, melynek kultúrája leginkább az alföldi vonaldíszes kerámia Szakálhát—Szilmeg csoportjának (középső-neolitikum) speciális kifejlődéséhez köthető.

A lelőhely a tálgyai átjárónál, az érpárt mellett húzódó háton van.

R é t e g s o r (a kultúrreteg 35 cm mélyen kezdődik):

35–90 cm Kultúrreteg, melynek alsó 10 cm-e fekete színű, ebből mélyedtek le a telep gödrei az alatta levő agyagba. Kora B. P. VII–VI. évezred fordulója.

90– cm Sárga agyag (pre-neolit).

KÖREK J. (1964). MNM Adattárából: KÖREK J. I. 7/1963.

Ö s s z e g e z é s ü l annyit lehet megállapítani, hogy több lelőhelyen az „altalaj”-ként feltüntetett sárga (?)agyag képződése megelőzi a legkorábbi neolitikumot (Körös-kultúra), tehát — számításba véve a Körös-kultúra eddigi legkorábbi magyarországi C¹⁴-adatát (Gyálarét-Szilágyi major Bln-75:7090 ± 100) — a VIII. évezrednél nem tehető későbbre. A legkorábbi neolitikum már humuszban van, de inkább a humuszképződés elejével (pl. Maroslele-Pana rétegsora), ill. a humuszképződés idősebb fázisával kapcsolható össze. Kevésbé egyértelmű a fiatalabb humusz kora: úgy tűnik, hogy kezdete a tiszai kultúra idejére — a VI. évezred elejére — tehető. Hódmezővásárhely-Kökénydombon pl. a „fekete föld” képződésének valószínűleg a vége rögzíthető a tiszai kultúra ottani legkorábbi periódusára, azonban ennél pontosabb kort nem lehet meghatározni. Sajnos éppen a többretegű, neolit leleteket ill. réteg(ek)et is tartalmazó telepeknél nem tudjuk a fiatalabb leleteket „rétegekhez” kötni. Az adatok alkalmasak néhány, éghajlattal és talajtannal összefüggő következtetés levonására is, pl. figyelemre méltó, hogy szikesedés már a neolitikum előtt is lehetett (pl. Dévaványa-Atyaszeg).

IRODALOM

BANNER J. 1930: A kökénydombi neolithkori telep. — Dolg. a Magy. Kir. Ferencz József Tud. Egyet. Arch. Intézetéből, pp. 49–106. Szeged.

BANNER J. 1932: A kopánesi és kotacparti neolitikus telepek és a tiszai kultúra III. periódusa. — Dolg. a Magy. Kir. Ferencz József Tud. Egyet. Arch. Intézetéből, pp. 2–10. Szeged.

CHOLNOKY J. 1907: A Tiszameder helyváltozásai. — Földr. Közlem. 35. 10. pp. 425–445.

- CSALOG J. 1957a: Szegvár-Tűzköves. — Rég. Füz. Ser. I. 9. pp. 12—13.
- CSALOG J. 1957b: Békésszentandrás. Túl a Körös dűlő. — Rég. Füz. Ser. I. 9. p. 10.
- DOBOSI V. 1975: Magyarország ós- és középsőkőkori leletkatasztere. — Arch. Ért. 1975. pp. 63—76.
- GAZDAPUSZTAI GY. 1963: Későneolitikus telep és temető Hódmezővásárhely-Gorzán. — A Móra Ferenc Múz. Évk. pp. 21—46. Szeged.
- KOREK J. 1958: Lebő-halmi ásátás 1950-ben. — Arch. Ért. pp. 132—153.
- KOREK J. 1958—59: Vonaldíszes kerámia kultúra elterjedése az Alföldön. — A Móra Ferenc Múz. Évk. pp. 28—47. Szeged.
- KOREK J. 1960: Dévaványa-Sártó. — Rég. Füz. Ser. I. 9. p. 22.
- KOREK J. 1961: Neolitikus telep és sírok Dévaványán. — Folia Arch. pp. 9—24.
- KOREK J. 1964: Dévaványa-Simasziget. — Rég. Füz. Ser. I. 21. p. 18.
- KROLOPP E. 1978: Absolute chronological data of the Quaternary sediments in Hungary. — Földr. Közlem. 25. 1—3. pp. 230—232.
- LÁSZLÓ GY. 1967: Csongrád-Felgyő. — Rég. Füz. Ser. I. 20. p. 62.
- SELMECZI L. 1968: Tiszajenő-Szárazérpart. — Rég. Füz. Ser. I. 21. p. 18.
- SOMOGYI S. 1962: A holocén időszakra vonatkozó kutatások földrajzi (hidromorfológiai) értékelése. — Földr. Ért. 11. 2. pp. 185—202.
- TROGMAYER O. 1957: Ásatás Tápé-Lebőn. — A Móra Ferenc Múz. Évk. pp. 19—60.
- TROGMAYER O. 1964: Megjegyzések a Körös csoport relatív időrendjéhez. — Arch. Ért. pp. 66—86.
- TROGMAYER O. 1967: Deszk-Olajkút. — Rég. Füz. Ser. I. 20. p. 10.

ARCHEOLOGICAL DOCUMENTARY SITES OF THE HUNGARIAN HOLOCENE: STRATIGRAPHIC RECORD

by

E. BÁCSKAY

Having discussed the geographic distribution of Neolithic archeological sites in the Great Hungarian Plain and shown that in this region the earliest Holocene settlements certainly belong to the younger Holocene, the author lists in this paper the stratigraphic record of 15 Neolithic sites (the *Körös*, *Alföld Linear Pottery*- and the *Tisza cultures*) of the Great Plain (Fig. 1), with the absolute age (C^{14}) values of the various culture layers. Fig. 2 shows the exact position of the sites.

Unfortunately, only a few sites have yielded data useful from the geological point of view, the information they furnish are rather of paleogeographic or paleoclimatological value.

It is clear from the sequence of strata that the earliest Neolithic (the end of the 8th millennium B. P.) can be connected with the earliest and older periods of humus formation in the region, but any accurate dating of the younger layers is difficult.

In this paper attention is directed to the need for a more differentiated approach to recent sediments as well as to fluvial and salt-affected sediments.

